

ÇOK FONKSİYONLULUK KAPSAMINDA DİKİŞSİZ GİYSİ TASARIMINA YÖNELİK MODÜLER GİYİM ÖNERİSİ

Havva Halaçeli
Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi
Tekstil Bölümü, Balçova/ İZMİR

ÖZET

Antik dönemlerden günümüze kadar, insanoğlu, korunma, örtünme ve süslenme amacıyla giyinmeye ihtiyaç duymuştur. Giyim, ilk çağlarda insanların, hayvanların kürk ve derilerini dikiş işlemine ihtiyaç duymaksızın giymesiyken, tarihsel süreçte teknolojik gelişmelerin toplumlar üzerinde yarattığı değişimlerle günümüze kadar form ve işlev değiştirerek gelmiştir. Bilgi çağının yaşandığı günümüzde, bilgi toplumunun üyesi olan bireyin giyimden beklentileri de hız, teknoloji ve zaman kavramlarındaki değişimle birlikte farklılaşmıştır. Dikişsiz giyim kavramı, bilgi çağının yaşandığı günümüzde, moda tasarımının endüstri ürünü ve mimari ile entegre edilmesi çabalarıyla sürdürülmektedir. Bu çalışmada dokuma tezgahında şekillendirilerek dikiş işlemine gerek kalmaksızın kendi içinde işlev değiştirebilen ve beş parçadan oluşan modüler giyim önerisi ele alınmaktadır. Deneysel olarak ele alınan bu çalışma kapsamında, bilgi toplumunun değişen tüketim ölçütleri ile bireysel tercihlere bağlı zaman ve mekan kavramlarından bağımsız bir giyim kavramının vurgulanması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dikişsiz giysi, modüler tasarım, çok fonksiyonluluk, torba dokuma, bilgi toplumu

A MODULAR CLOTHING SUGGESTION FOR SEAMLESS CLOTHING DESIGN IN VIEW OF MULTI-FUNCTIONALITY

Mankind felt the need to dress in order to adorn, be protected and covered up from antique eras up to date. In the early ages, dressing was perceived as using the animal fur and skin without seaming, whereas it has advanced from the form and functionality point of view by the effect of technological enhancements in the society during the historical course. In this time of the information era, the expectation of an individual has changed due to evolutions in speed, technology and time concepts. Seamless clothing concept is being maintained in this time of the information era by the endeavors in integrating fashion design with industrial products and architecture. This study addresses a five-piece, auto-functional modular clothing idea formed in a weaving loom. The aim in this experimental study is to emphasize a clothing idea that is independent of time and place concepts from the perspective of the information society with changing consumption criterion.

Keywords: Seamless clothing, modular design, multi-functionality, tubular weaving, information society

1. Giriş

Giyim, tarihin ilk dönemlerinden günümüze kadar, insanın soğuktan korunması, örtünmesi ve süslenme ihtiyaçlarına yönelik temel ihtiyaçlarından biri olmuştur. Giyim, ilk örnekleri, avlanan hayvanların deri ve kürklerinin vücuda sarılması şeklinde dikiş yapılmadan uygulanmıştır. Günümüzde dikişsiz giyim, teknolojik gelişmeler doğrultusunda moda tasarımcıları tarafından teknolojinin getirdiği donanımlarla birlikte mimari ve endüstriyel tasarımla bir araya getirilen bir kavram olmanın yanında bilgi toplumunun ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmektedir. Bilgi toplumunda tüketici daha küçük, daha hafif ürünleri tercih etmiş, tasarımında aynı zamanda birden fazla işleve sahip olan çok fonksiyonlu ürünlerle zamandan bağımsızlığı vurgulayan ve kendi içinde biçim değiştirebilen modüler ürünlere yönelmiştir.

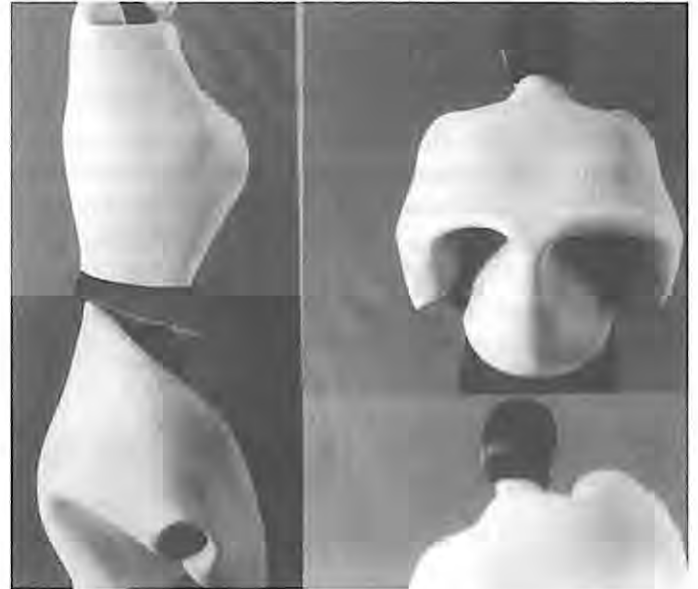
Çok fonksiyonlu tekstil ürünleri, tüketicinin giyinme ve kişisel tercihlerini vurgulayan moda bağli desen, renk, doku ve form gibi estetik unsurlarının yanında sağlık, kişisel bakım, güvenlik ve iletişim ihtiyaçlarına yönelik aynı anda birden fazla işlevi yerine getirecek biçimde tasarlanmaktadır. Dikişsiz giyim bu kapsamda, kullanıcıya giyim rahatlığı vererek konfor yaşatma yanında, ileri teknoloji ürünü malzemelerin kullanımı ile masaj yapan, hijyenik özellikte nefes alan çok fonksiyonlu giysileri beraberinde getirmektedir.

Bu çalışma kapsamında dikişsiz modüler giyim önerisi, modüllerin kendi içinde ve birbiri ile form ve işlev değiştirebilen yapısı ile kişisel tercihlerin önem kazandığı bilgi toplumunda zaman ve mekandan bağımsız tasarım anlayışıyla örtüşecek biçimde ele alınmaktadır.

2. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE DİKİŞSİZ GİYSİLER

Giysinin dikişsiz olarak kullanımına yönelik ilk örnekler avcı toplayıcı toplumlarda, hayvanların deri ve kürklerinin vücudun tamamını örtecek biçimde giysi olarak kullanımı ile başlamıştır. Zamanla daha küçük hayvanların derilerini elde eden insanoğlu, bunları bir araya getirerek giysi biçimi vermek için hayvan bağırsakları ile dikiş işlemine başlamıştır [Held, 1999]. Dikişsiz giyim, dokumanın dikey tezgahlardan yatay tezgahlara doğru bir gelişim göstermesiyle devam etmiş, kumaş dokuma işleminin ardından ilave bir işleme gerek duyulmayacak biçimde, tezgah üzerinde giysi formunda dokunmuştur. Tarih boyunca pek çok kültür, aralarında Peru Hintlileri de olmak üzere, dokuma tezgahı üzerinde giysilere biçim vermişlerdir. Giysiler dokumadan sonra en az işlem gerektirecek biçimde tasarlanmışlardır. Etnik bir giysi olan Japon kimonosu dokumacıların giysiye uyarladığı basit bir strüktürdür [Held, 1999].

Günümüze gelindiğinde, başta termoplastik özellikteki petrol kökenli lifler olmak üzere yeni malzemeler, jakarlı dokuma ve örme tezgahlarındaki teknolojik ilerlemeler ve ileri teknoloji kavramı ile moda tasarımcılarının modayı endüstri tasarımı ve mimari ile birlikte düşünmeleri dikişsiz giyimi antik dönemlerde uygulanan bir yöntem olmaktan çıkarmıştır. Bu kapsamda, moda ve tekstil tasarımcıları sentetik malzemelerle kesim ve dikim işlemlerine gerek kalmadan doğrudan dikişsiz 3 boyutlu giysiler tasarlayarak, giyim tasarımına yeni bir soluk getirmeye çalışmaktadırlar. Danimarkalı tekstil sanatçısı Maria Blaisse, Issey Miyake için zarf formundan şapka formuna dönüşebilen, kauçuktan tasarımlar yapmıştır. Benzer biçimde Maria Flovin de belirli bir formdaki kalıba dökülen köpüğün bekletilmesi ile elde edilen üçüncü boyuta taşınabilen kumaşlarla dans giysileri tasarlamıştır.

Şekil 1: Form verilmiş köpük, Maria Flovin.
(Kayna: BRADDOCK, O'MAHONY, 1998; 22)

Sentetik malzemelerin ısı ile verilen şekli muhafaza edebilen (termoplastik) özellikleri, kalıp döküm tekniğinin de dikiş işlemine gerek kalmaksızın giysiye form verilmesinde kullanımına imkan vermiştir. Plastik sandalye üretiminde kullanılan kalıp döküm tekniği, teknolojinin tekstil tasarımcılarına sunduğu imkanlar ve tasarımcıların sınır tanımayan hayal güçleri ile dikişsiz giysi üretiminde kullanılarak moda dünyasına taşınmaktadır. Therry Mugler, 1980'lerde plastikten kalıp döküm tekniği ile tasarladığı büstiyeri moda dünyasına tanıtmıştır.

Şekil 2: Kalıp döküm plastik büstiyer, Thierry Mugler.
(Kaynak: HANDLEY, 1999; 156)

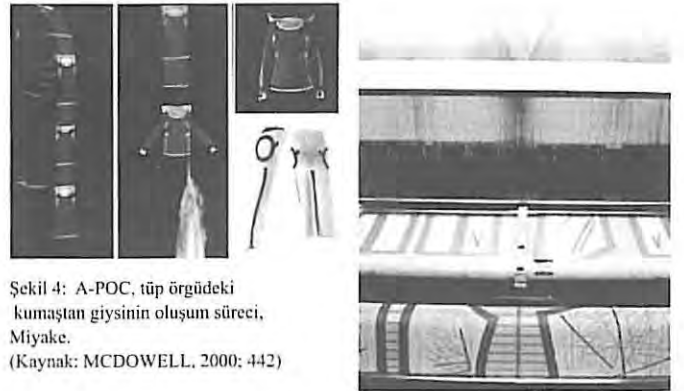
Dikişsiz giysi tasarımına yönelik araştırma yapan moda tasarımcılarından bir diğeri de Hüseyin Çağlayan'dır. Çağlayan, giyimi kişisel bir meta olmasının ötesinde mimari çevrenin bir parçası ve bulunduğumuz çevreyi tanımlayan ve paylaşılan mekanlarla ilişkisi içinde ele alırken, Londra Millenial moda haftasında endüstriyel bir ürün olan sehpanın bir eteğe dönüşüm sürecini göstermiştir. Çağlayan, görünüşte minimal ama arka planda maksimal olan tasarımlarında hacimsel dinamikleri ve aerodinamik yapıları sergilemektedir [Şener, 2005].

Şekil 3: Eteğe dönüşen sehpa tasarımı, Hüseyin Çağlayan.
(Kaynak: http://www.core77.com/materials_processes/art_sma_rtfab.asp, 18.04.2004)

Issey Miyake de kesim ve dikim işlemlerine gerek kalmadan üç boyutlu tasarımla ilgilenen tasarımcılar arasında yer almakta, dikişsiz giysi tasarımlarını hayata geçirmektedir. Geleneksel Japon giysisi kimononun dokuma tezgahından çıkan tek parça kumaştan elde edilmesinden yola çıkan Miyake, 1990'larda başladığı deneysel çalışmalarının ürünü olan, 1999'da bağımsız bir çizgiye getirdiği A-POC (A piece of cloth-bir parça kumaş) tek parça kumaştan giysi yaratma konseptini yaratmıştır. Issey Miyake A-POC'u teknolojinin tasarım için yeniden yorumlanması şeklinde değerlendirmekte ve "Biz bugün basit konseptle ileriye bakıyoruz. En gelişmiş teknolojiyi yeniden yorumlayıp çağdaş ihtiyaçlara bir ayna tutacağız. Bu çalışma oldukça deneysel bir proje olup, sınırsız imkana sahiptir. Tek parça kumaştan giysi yapılması fikri beni büyülüyor ve yeni bir ilham aradığım zaman hep bu basit konseptte dönerim" ifadesini kullanmaktadır [Higginson, 2000].

Tasarım serisinin ötesinde üretim sürecini de kapsayan A-POC konsepti içinde, iplikler kesim veya dikim işlemlerine gerek kalmaksızın birer elbiseye dönüşmektedirler [Scanlon, 2004]. A-POC projesi ile Miyake, moda ile endüstriyel tasarım arasındaki ayrımı ortadan kaldırmayı amaçlarken dijital jakar tezgahını kullanmıştır.

Şekil 4: A-POC, tüp örgüdeki kumaştan giysinin oluşum süreci, Miyake.
(Kaynak: MCDOWELL, 2000: 442)

Şekil 5 : Jakar örme tezgahında A-POC üretimi
(Kaynak: <http://www.wired.com/wired/archive-12.04.2004>)

Dikişsiz giyim, moda tasarımcıları yanında tekstil sektörü açısından da önemle üzerinde durulan konulardan birisidir. Bugün, çok fonksiyonlu tekstillere örnek oluşturacak biçimde, ileri teknoloji ürünü lif ve ipliklerin kullanımı ile dikişsiz giysiler, kan dolaşımını hızlandırma, masaj yapma, anti alerjik ve hijyenik özellikleri ile tüketici ile buluşmaktadır [Kadak, 2005].

3. DİKİŞSİZ MODÜLER GİYİM

Modüler giyim, bilgi toplumunda hızlanan yaşam koşullarına tüketicinin ayak uydurması amacıyla belirli bir giyim ürününün aynı anda bir den fazla fonksiyonu yerine getirmesinden ziyade, farklı zamanlarda farklı işlevlere sahip olması amacıyla çok fonksiyonluluk kavramına yeni bir boyutta yaklaşılarak tasarlanmıştır. Giyim modasının mimariyi referans alan yapısından hareketle, modüler giysi tasarımlarında iç mimari de görülen modüler tasarım kavramından yola çıkılmıştır. Modüler tasarım, belirli modüllerin bir araya getirilerek bir bütün oluşturması ve bütünü içinde modüllerin yer değiştirebilmesi esasına dayanmaktadır. Modüler tasarım kavramı ile ilişkilendirilebilecek biçimde tasarlanan giysi formlarıyla giyen kişinin giysinin formu ve işlevi üzerinde değişiklik yapabilmesi amaçlanmıştır. Böylece giyen kişi etek görevi gören modülü bluz görevi gören bir modül olarak kullanabilecek, modüller üzerinde örneğin etek boyunda değişiklik yapabilecektir. Renk, biçim ve doku bütünlüğünde oluşturulan modüler giysi tasarımında, elastik malzeme kullanımıyla her bir modülün biçimi giyen kişinin vücut yapısına bağlı olarak form alacaktır. Bu sayede giyen kişi ile etkileşim içinde tasarım kavramı hedeflenmektedir. Beş modülden oluşan modüler giysi tasarımının oluşturulmasında amaç çok fonksiyonluluk çerçevesinde, form ve işlev değiştirebilen, dikiş işlemine gerek kalmaksızın giyim ürünlerinin üretimidir.

3.1 Malzeme ve Yöntem

3.1.1 Malzeme

Tasarımların uygulanmasında doğal ve yapay ipliklerden faydalanılmıştır. İpliklerin renk seçiminde, günün moda trendleri göz önünde bulundurulurken, seçilen fantezi ve tekstüre ipliklerin kumaşın dokusuna en üst düzeyde katkıda bulunması amacıyla örgü olarak bezayağı seçilmiştir. Çözgü ipliği olarak naylon, pamuk ve metal; atkıdan akrilik, polyester, naylon, keten, likra, kullanılmıştır. Çözgüden kullanılan metal, kumaşın verilen formu muhafaza etmesini sağlarken, atkı yönünde kullanılan likra, giysinin vücuda oturmasını sağlamıştır.

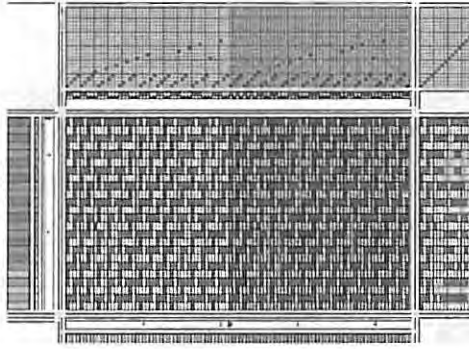
1.1.2. Giysi Formlarının Dokunduğu Tezgah Tipi

Giysi formları 24 çerçeveli, 45 cm eninde armürlü numune kumaş dokuma tezgahında gerçekleştirilmiştir.

3.2. Yöntem

Toplam 5 modülden oluşan giysi tasarımı, kesim ve dikim işlemlerine gerek duyulmadan doğrudan dokuma sırasında biçimlendirilmişlerdir. Tasarım şov amaçlı olup, günlük giyime de uyarlanabilir niteliktedir. Tasarımlar 24 çerçeveli armürlü

dokuma tezgahında torba dokuma yapısında üç boyutlu giysi formunda oluşturulmuştur. Tezgah eninin 45 cm ile sınırlı olmasından dolayı, etek ve bluz olarak düşünülen modüllerin eni 45 cm ile sınırlandırılmıştır. Dokuma yapıların ön ve arka yüzleri birbirinden farklı oluşturulmuş, kullanıcıya giysinin her iki yüzünü de kullanma imkanı tanınmıştır. Dokuma işlemi sırasında, kumaş yüzeyinde birden fazla desen yer alacak biçimde yüzey tasarımı yapılması ile aynı giysi formunda asimetrik bir görünüm elde edilmiştir. Böylece farklı desende kumaşların bir araya getirilmesi için dikiş işlemine gerek duyulmamıştır

Şekil 6: Modüler giysi teknik çözümlemesi.

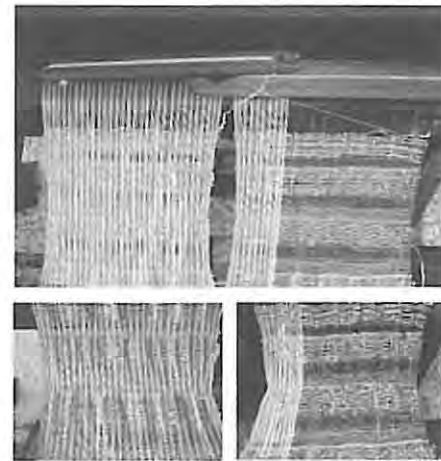
(Havva Halaçeli, 2005)

Teknik: Armürlü dokuma

Dokuma Yapısı: Çift katlı kumaş yapısı, çözgü lansesi

Malzeme: Naylon, pamuk, metal, akrilik, polyester, keten, likra, metal, şerit tela

Örgü: Bezayağı,

Şekil 7: Kol olarak tasarlanan modüllerin tezgahta gergin ve gevşek durumdaki görüntüsü.

(Havva Halaçeli, 2005)

Şekil 8: Tasarımların model üzerindeki görüntüleri, solda etek ucu düz, sağda kıvrılmış.
(Havva Halaçeli, 2005)

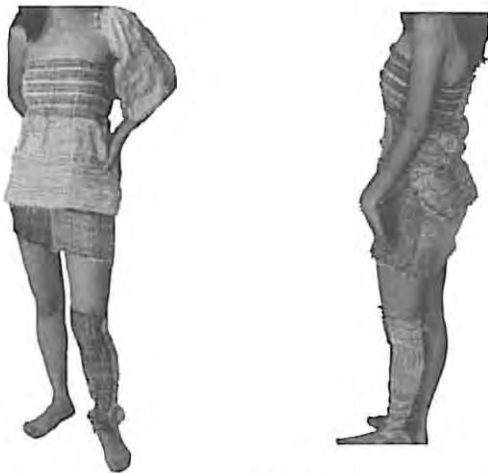
Şekil 11: Uzun bluzun form değiştirilmesi .
(Havva Halaçeli, 2005)

Şekil 9: Kısa bluz, uzun etek, kol, detay.
(Havva Halaçeli, 2005)

Şekil 12: Başlığın farklı formlardaki kullanımı.
(Havva Halaçeli, 2005)

Şekil 10: Kısa etek, uzun bluz kombinasyonunun önden ve yandan görünümü.
(Havva Halaçeli, 2005)

Şekil 13: Başlığın, kol aksesuarı olarak kullanımı.
(Havva Halaçeli, 2005)

Şekil 14: Başlığın, takı olarak kullanımı.
(Havva Halaçeli, 2005)

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Giyim kavramı, varoluşundan itibaren insanın temel ihtiyaçlarından birisi olmuş; teknolojik gelişmeler, yeni tekstil malzemeleri ve tekstil teknikleri ile teknolojinin insan üzerinde yarattığı değişimlerle birlikte moda olgusuna bağlı olarak form ve işlev değiştirerek devam etmiştir. Bilginin, zaman ve hızın önem kazandığı günümüzde bilgi toplumunun parçası olan bireyin tüketim ölçütleri de değişmiştir. Tüketicinin ihtiyaçları ve beğenileri doğrultusunda değişen ve hızlanan yaşam koşullarıyla ortaya çıkan yeni tüketim ölçütleri daha küçük, daha hafif, modüler ve çok fonksiyonlu ürünleri gündeme getirmiştir. Çok fonksiyonluluk; tekstil sektöründe, bir ürünün birincil işlevi yanında sağlık, güvenlik ve iletişim kurma aracı olarak kullanılmasına imkan verecek şekilde birden fazla fonksiyona sahip olması anlamına gelmektedir.

Dikişsiz modüler giyim tasarımı, son yıllarda moda tasarımcılarının endüstriyel tasarım, mimari ve modanın birlikteliği ile gerçekleştirdikleri dikişsiz giysilerle, kendi içinde yer değiştirebilen modüler giyimi bir araya getirmektedir. Kullanıcının zaman ve mekandan bağımsız olarak, giysinin işlevi ve formu üzerinde değişiklik yapmasını sağlamasına yönelik 5 giysi parçası el tezgahında torba dokuma yapısında dokunmuştur. 5 parça olarak tasarlanan ve dokunan dikişsiz modüler giyim, modüllerin kendi içinde ve birbirleriyle yer değiştirmesi ve ön ve arka yüzlerinin birbirinden farklı olması kullanıcıya seçenek yapma imkanı tanımaktadır. Bluz ve etek olarak tanımlanan modüllerin kendi aralarında işlevlerini değiştirmeleri yeni giysi kombinasyonu oluşturmalarını sağlamaktadır. Eteğin uç kısımlarının kıvrılabilmesi, mini etek veya mini bir bluz olarak işlev görmesini, modüllerin ön ve arka yüzlerinin farklı olması, kullanıcının kişisel tercihine bağlı olarak giysinin her iki yüzünü de kullanmasını sağlamaktadır. Kol veya çorap olarak tasarlanan modüller kendi aralarında farklı renklerde oluşturulmuşlar, transparan bir görünüm elde edilmesi için düşük atkı sıklığında dokunmuşlardır. Şapka olarak tasarlanan modül, boyundan geçirilerek giysiyi tamamlayan bir takıya veya kola takılarak giysinin bir parçasına da dönüşebilmektedir.

Tasarımlarda, 21. yy da öne çıkan kişiye özel tasarım kavramı ile örtüşecek biçimde giyen kişinin aynı giysi formunu farklı işlevleri yerine getirecek ve farklı formlarda kullanabilmesi ile seçim yapabilmesi ve kendisini zaman ve mekana bağlı olarak daha özgür hissedebilmesi vurgulanmıştır. Hızın ve bilginin giderek değerlendirildiği bilgi toplumunda modüler giysinin, gerek kavramsal gerekse üretim açısından tekstil sektörüne yeni bir ufuk açacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Braddock S.E., O'MAHONY, M. (1998), *Techno Textiles*, Thames&Hudson, İtalya, 22
- Erkan H. (1998), *Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul
- Handley S. (1999), *Nylon The Story of a Fashion Revolution*, The John Hopkins University Press, USA, 156
- Held, Shirley., *Weaving A Handbook of the Fiber Arts*, Holt, Rinehart and Winston, USA, 1999, 9,368
- Higginson, S. (2000), "A-POC-Clothing Breaks Free", *International Textiles*, No:815, July, 66
- Kadak Ş. (2005) "Dünyanın ilk dikişsiz Jeanini üretti", (İhsan Ars ile Röportaj), *Sabah Gazetesi*, 9 Ekim 2005, 13
- Şener Y. (2005), "Modadaki mimarlık, mimarlıktaki moda", *Art+ Decor*, Sayı:143, Şubat 2005, 119
- http://www.core77.com/materials_processes/art_smartfab.asp, 18.04.2004)
- Scanlon, Jessie., "Seamless", <http://www.wired.com/wired/archieve>, -12.04.2004